

І.Л. СИТАК, А.В. ІВАХНЕНКО

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

У статті здійснено систематизацію наукових підходів щодо визначення поняття управління фінансовою стійкістю підприємства. Проаналізовано літературні джерела, що стосуються дослідженню питань управління фінансовою стійкістю підприємства. Сформульовано завдання, які повинні вирішувати процес управління фінансовою стійкістю підприємства. На основі аналізу визначено мету та завдання управління фінансовою стійкістю підприємства, основні з котрих можна визначити як виявлення причин і основних факторів забезпечення фінансової стійкості, цілеспрямований пошук прийомів і методів управління фінансовою стійкістю. Надано характеристику управління фінансовою стійкістю як одного із найважливіших завдань фінансового менеджменту підприємств у сучасних економічних умовах. Доведено, що підвищення ефективності діяльності підприємства залежить від обґрунтованості, своєчасності та доцільності прийнятих управлінських рішень у цій сфері. Обґрунтовано доцільність застосування системного підходу до управління фінансовою стійкістю як підходу, що дозволяє враховувати вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на стан фінансів підприємства. Описано проблематику фінансових проблем, з якими стикаються машинобудівні підприємства. Доведено, що за своєю економічною сутністю ці проблеми багато в чому ідентичні і тому їх вирішення можливе під час використання універсального інструментарію та типових заходів, що утворюють послідовність управління фінансовою стійкістю підприємства. Найважливішим елементом даної послідовності є оцінка фінансової стійкості підприємства, в основі якої лежить розрахунок абсолютних та відносних показників, що визначають прибуток та збитки підприємства, зміни у структурі його активів та пасивів, а також у розрахунках з дебіторами та кредиторами. Обґрунтовано, що у довгостроковому періоді фінансова стійкість може бути охарактеризована показниками зміни ринкової вартості підприємства, такими як рентабельність чистих активів і власного капіталу, економічне зростання підприємства, середньозважена вартість капіталу та його структура, а також ринкова вартість підприємства. У середньостроковому періоді тактичну фінансову стійкість характеризують показники фінансової незалежності, маневреності коштів, ділової активності, рентабельності продажів, активів і чистих активів.

Ключові слова: фінансова стійкість; платоспроможність; фінансова стратегія; банкрутство; управління фінансовою стійкістю; власний капітал

І.Л. СИТАК, А.В. ІВАХНЕНКО

УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТЬЮ В СИСТЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье осуществлена систематизация научных подходов по определению понятия управления финансовой устойчивостью предприятия. Проанализированы литературные источники, касающиеся исследования вопросов управления финансовой устойчивостью предприятия. Сформулированы задачи, которые должен решать процесс управления финансовой устойчивостью предприятия. На основе анализа определены цели и задачи управления финансовой устойчивостью предприятия, основные из которых можно определить как выявление причин и основных факторов обеспечения финансовой устойчивости, целенаправленный поиск приемов и методов управления финансовой устойчивостью. Дана характеристика управления финансовой устойчивостью как одной из важнейших задач финансового менеджмента предприятий в современных экономических условиях. Подтверждено, что повышение эффективности деятельности компании зависит от обоснованности, своевременности и целесообразности принятых управленческих решений в данной сфере. Обоснована целесообразность применения системного подхода к управлению финансовой устойчивостью как подхода, что позволяет учитывать влияние внутренних и внешних факторов на состояние финансов предприятия. Описана проблематика финансовых проблем, с которыми сталкиваются машиностроительные предприятия. Доказано, что по своей экономической сущности эти проблемы во многом идентичны, и поэтому их решение возможно при использовании универсального инструментария и типовых мер, образующих последовательность управления финансовой устойчивостью предприятия. Важнейшим элементом данной последовательности есть оценка финансовой устойчивости предприятия, в основе которой лежит расчет абсолютных и относительных показателей, определяющих прибыль и убытки предприятия, изменения в структуре его активов и пассивов, а также в расчетах с дебиторами и кредиторами. Обосновано, что в долгосрочном периоде финансовая устойчивость может быть охарактеризована показателями изменения рыночной стоимости предприятия, такими как рентабельность чистых активов и собственного капитала, экономический рост предприятия, средневзвешенная стоимость и его структура, а также рыночная стоимость предприятия. В среднесрочном периоде тактическую финансовую устойчивость характеризуют характеристики денежной независимости, маневренности средств, деловой активности, рентабельности продаж, активов и незапятнанных активов.

Ключевые слова: финансовая устойчивость; платежеспособность; финансовая стратегия; банкротство; управление финансовой устойчивостью; собственный капитал

IL SITAK, A.V. IVAKHNENKO

MANAGEMENT OF FINANCIAL SUSTAINABILITY IN THE SYSTEM OF FORMATION OF THE FINANCIAL STRATEGY OF THE ENTERPRISE OF MACHINE BUILDING ENTERPRISES

The article systematizes scientific approaches to defining the concept of managing the financial stability of the enterprise. Literary sources related to the study of financial stability management of the enterprise are analyzed. The tasks which should be solved by process of management of financial stability of the enterprise are formulated. On the basis of the analysis the purpose and tasks of management of financial stability of the enterprise are defined, the basic of which can be defined as revealing of the reasons and the basic factors of maintenance of financial stability, purposeful search of receptions and methods of management of financial stability. The characteristic of financial stability management as one of the most important tasks of financial management of enterprises in modern economic conditions is given. It is proved that increasing the efficiency of the enterprise depends on the validity, timeliness and appropriateness of management decisions in this area. The expediency of application of the system approach to management of financial stability as the approach allowing to consider influence of internal and external factors on a condition of finances of the enterprise is substantiated. The problems of financial problems faced by machine-building enterprises are described. It is proved that in their economic essence these problems are largely identical and therefore their solution is possible with the use of universal tools and standard measures that form a sequence of managing the financial stability of the enterprise. The most important element of this sequence is the assessment of financial stability of the enterprise, which is based on the calculation of absolute and relative indicators that determine the profit and loss of the enterprise, changes in the structure of its assets and liabilities, and settlements with debtors and creditors. It is substantiated that in the long run financial stability can be characterized by indicators of changes in the market value of the enterprise, such as return on net assets and equity, economic growth of the

enterprise, weighted average cost of capital and its structure, and market value of the enterprise. In the medium term, tactical financial stability is characterized by indicators of financial independence, maneuverability, business activity, return on sales, assets and net assets.

Keywords: financial stability; solvency; financial strategy; bankruptcy; financial stability management; equity

Вступ. Запорукою переходу від переважно сировинної моделі розвитку національної економіки до інноваційної є забезпечення сталого розвитку бізнесу. Висока періодичність кризових ситуацій економіки, що супроводжуються спадом виробництва, втратою платоспроможності бізнесу, зумовлює необхідність глибокого дослідження у сфері управління фінансовою стійкістю підприємства як фундаментальним чинником, який має важливе значення для зростання ВВП.

Вплив на рівень фінансової стійкості підприємства належить до найбільш важливих економічних проблем у сучасних умовах, так як надмірно низький рівень фінансової стійкості може призвести до неплатоспроможності економічного суб'єкта та відсутності у нього коштів для розвитку виробництва, а надмірно високий рівень перешкоджатиме його розвитку, обтяжуючи витрати підприємства зайвими запасами та резервами.

Дані обставини визначають необхідність вдосконалення управління фінансовою стійкістю підприємства в аспекті умов, ресурсів та факторів, обмежень та можливостей. Застосування широко відомих у зарубіжній практиці методичних підходів до управління фінансовою стійкістю економічних суб'єктів виявилось неможливим та потребує їх адаптації до національних умов господарювання.

Аналіз стану питання. Конкурентні умови на сучасному ринку призводять до необхідності регулярного відстеження фінансової стійкості для суб'єктів господарювання, а також для акціонерів та потенційних інвесторів. У подібному аналізі зацікавлені всі особи, які мають бути впевнені у фінансовому благополуччі та надійності підприємства. У сучасних економічних умовах оцінка фінансової стійкості підприємства є досить актуальною. Фінансова стійкість підприємства оцінюється, як правило, за допомогою різних показників ліквідності та фінансової стійкості, які у короткостроковому періоді часу характеризуватимуть поточну платоспроможність та раціональність формування структури капіталу.

Оцінка фінансової стійкості підприємства одна із найважливіших чинників його успішної діяльності та розвитку. Основними критеріями фінансової стійкості підприємства є платоспроможність та ліквідність.

Фінансова стійкість – один з необхідних чинників успішності бізнесу у довгостроковій перспективі. Розберемося, які показники використовуватиме аналізу фінансової стійкості, на які значення орієнтуватися при аналізі розрахунків.

Забезпечити досягнення мети управління фінансовою стійкістю дозволить така складова системи управління, як послідовність управління фінансовою стійкістю, розроблений і впроваджений у компанії. Для вирішення проблем забезпечення фінансової стійкості компанії необхідно використовувати принципи системного підходу.

Оцінка підприємства з погляду фінансової стійкості необхідна для отримання інформації про його здатність функціонувати та розвиватися в сучасних ринкових умовах, що сприяє створенню репутації надійного та платоспроможного підприємства.

Мета роботи. Метою даної статті є дослідження теоретичних і практичних засад управління фінансовою стійкістю підприємства на машинобудівному підприємстві.

Аналіз основних досягнень і літератури. Загальні проблеми управління фінансовою стійкістю підприємств на сучасному етапі з різним ступенем повноти знайшли багатогранне відображення у працях зарубіжних та вітчизняних економістів, які займалися проблемами фінансової стійкості та управління корпоративними фінансами, таких як Л. Бернстайна, З. Боді, Р. Брейлі, Ю. Брігхем, М. Вітера, Л. Гапенскі, Р. Каплан, Р. Мертона, П. Мілгрона, Д. Нортон, Н. Олве, К. Петрі, Дж. Робертса, І. Бланка, Ю. Вердієвої, Н. Гапак, Л. Докієнко, Ю. Тютюнника, М.Д. Білика, Г.О. Крамаренко, Н.А. Мамонтова, А.М. Поддєрьогіна, В.М. Радіонова, О.М. Рудницької, Г.В. Савицької, О.С. Філімоненка, Ю.С. Цал-Цалко, А.Д. Шеремета, О.В. Яріша.

Незважаючи на велику кількість робіт, присвячених фінансовій стійкості економічних систем, існує необхідність всебічного вивчення факторів і ресурсів, що впливають на фінансову стійкість підприємства з позицій системного підходу а також визначення на цій основі методичних рекомендацій щодо вдосконалення системи управління фінансовою стійкістю підприємства за умов інноваційної економіки. Разом з тим, результати наукових досліджень більшості перелічених вчених послужили базою для більш глибокого вивчення проблем управління фінансовою стійкістю підприємства з урахуванням факторів динамічного ринкового середовища.

Виклад основних результатів дослідження. Функціонування вітчизняних підприємств здійснюється в умовах невизначеності, що є наслідком стрімкого розвитку науково-технічного прогресу, нестабільності економічної та політичної ситуації, зростання конкуренції на товарних і фінансових ринках, посилення глобалізаційних процесів тощо. При цьому місце кожного підприємства в економічному середовищі та ступень ефективності й безризиковості його діяльності як в поточному періоді, так і у довгостроковій перспективі визначає фінансовий стан, що характеризується перш за все показниками фінансової стійкості. Сучасні напрямки розвитку ефективної діяльності підприємств вимагають раціонального вибору стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства. Всі зміни внутрішнього та зовнішнього фінансового середовища, потенційні можливості та загрози в процесі забезпечення належного рівня

фінансової стійкості можуть бути комплексно враховані та відображені в структурно-функціональній моделі управління фінансовою стійкістю підприємства.

Головною метою управління фінансовою стійкістю підприємства є забезпечення фінансової безпеки та стабільності функціонування і розвитку підприємства у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику. Забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємства в процесі його розвитку та функціонування відбувається через формування оптимальної та гнучкої структури капіталу забезпечення постійної платоспроможності та ліквідності, збалансування грошових потоків, забезпечення кредитоспроможності, вільне маневрування грошових коштів, забезпечення оптимальної структури активів та постійне стабільне перевищення доходів над витратами.

Підходи до забезпечення фінансової стійкості нерозривно пов'язані з загальною стратегією діяльності підприємства. Управління фінансовою стійкістю підприємства є системою принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень. За допомогою структурно-функціональної моделі можна формалізувати послідовність процесу управління фінансовою стійкістю, заочно ілюструвати порядок дій та спостерігати за результатами.

Вивчення поглядів науковців на управління фінансовою стійкістю дало змогу сформулювати власне бачення його змісту та розуміти під ним процес прийняття стратегічних і оперативних управлінських рішень щодо розробки й реалізації системи принципів і методів формування такого стану фінансових ресурсів, який би забезпечив підприємству перевищення точки беззбитковості, платоспроможність, кредитоспроможність та фінансову рівновагу. Управління фінансовою стійкістю підприємства починається із формування та означення етапів цього процесу.

На першому етапі системи управління фінансовою стійкістю слід чітко окреслити мету здійснення управління, оскільки саме вона визначає концепцію розвитку підприємства, основні напрями його ділової

активності та служить орієнтиром у середовищі ринкових перетворень.

Мета управління фінансовою стійкістю підприємства має бути органічно поєднана з головною метою фінансового менеджменту в цілому й головною метою діяльності підприємства та реалізуватися в єдиному комплексі.

Другий етап передбачає оцінку поточного стану фінансової стійкості та її рівня із визначенням та оцінкою чинників впливу на елементи управління.

На третьому етапі визначаються засоби, методи, способи здійснення та важелі впливу на стійкість.

Четвертий етап передбачає формування стратегії забезпечення належного рівня фінансової стійкості, котра узгоджена із загальною стратегією підприємства.

П'ятий етап передбачає реалізацію стратегічних та тактичних цілей.

На шостому етапі передбачено аналіз фінансової стійкості, моніторинг мети діяльності підприємства.

В сучасних умовах стратегічний розвиток підприємницької діяльності в промисловості орієнтовано на розвиток пріоритетних її галузей і базується на принципах, відображених в різних концепціях і програмах розвитку.

Для визначення перспектив розвитку машинобудування був проведений аналіз промислового виробництва в цілому і даної галузі. Підприємства машинобудівного комплексу України розподілено на групи в залежності від кінцевого виду продукції, а саме: транспортне, сільськогосподарське, електротехнічне та радіоелектричне машинобудування, устаткування для потреб харчової, легкої та верстатобудівної промисловості. Темпи зростання машинобудування у період з 2013 по 2018 рр у відсотках до попереднього року мають динаміку до збільшення, однак у період 2019-2020 рр тенденція зниження, котра викликана кризою в країні та втратою значних ринків збуту (табл. 1). Протягом 2010-2020 рр питома вага обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) підприємств машинобудування у % до загального обсягу промисловості має тенденцію до скорочення. (рис. 1).

Таблиця 1 - Індекси промислової продукції машинобудування (відсотків до попереднього року)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Промисловість	95,7	89,9	87,7	104,0	101,1	103,0	99,5	95,5
Машинобудування	86,4	79,4	85,2	101,8	111,7	112,4	97,8	82,4
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	86,0	77,9	71,0	109,3	119,6	122,8	91,6	75,2
Виробництво електричного устаткування	91,1	100,9	83,0	107,7	113,0	105,2	94,7	99,1
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	93,5	88,7	91,1	100,0	104,4	110,7	102,5	84,0
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	89,3	90,3	94,4	94,8	111,6	101,8	74,3	85,6
Виробництво інших транспортних засобів	78,4	59,9	81,5	100,4	118,2	119,3	102,5	72,5
Виробництво меблів	102,8	98,4	88,7	103,6	120,3	101,6	110,3	95,4
Виробництво іншої продукції	94,7	91,5	72,1	100,7	106,3	106,0	102,4	91,4
Ремонт і монтаж машин і устаткування	87,9	91,9	82,0	109,5	107,2	118,5	98,1	84,8

Побудовано автором за [7]

Такий спад обумовлено скороченням обсягів зовнішньоекономічної діяльності із Російською федерацією, ринок якої був основним для продукції машино- та приладобудування. Однак в розрізі окремих галузей машинобудування немає єдиної тенденції до скорочення, декотрі з них відновили обсяги виробництва до рівня 2012 р. Це стосується тих галузей, котрі суттєво не залежали від зовнішніх ринків і їх основним ринком збуту був внутрішній

ринок. Так, на 308,2 % у порівнянні із рівнем 2012 року збільшилось виробництво контрольної та електроапаратури. Частка експорту такої продукції лише 15%. Зростання на 3,1 % продемонструвало виробництво продукції для сільського господарства - машин і устаткування – найбільшій галузі машинобудування України. Обладнання для харчової промисловості у 2018 році досягло рівня лише на 5% менше за рівень 2012 р.

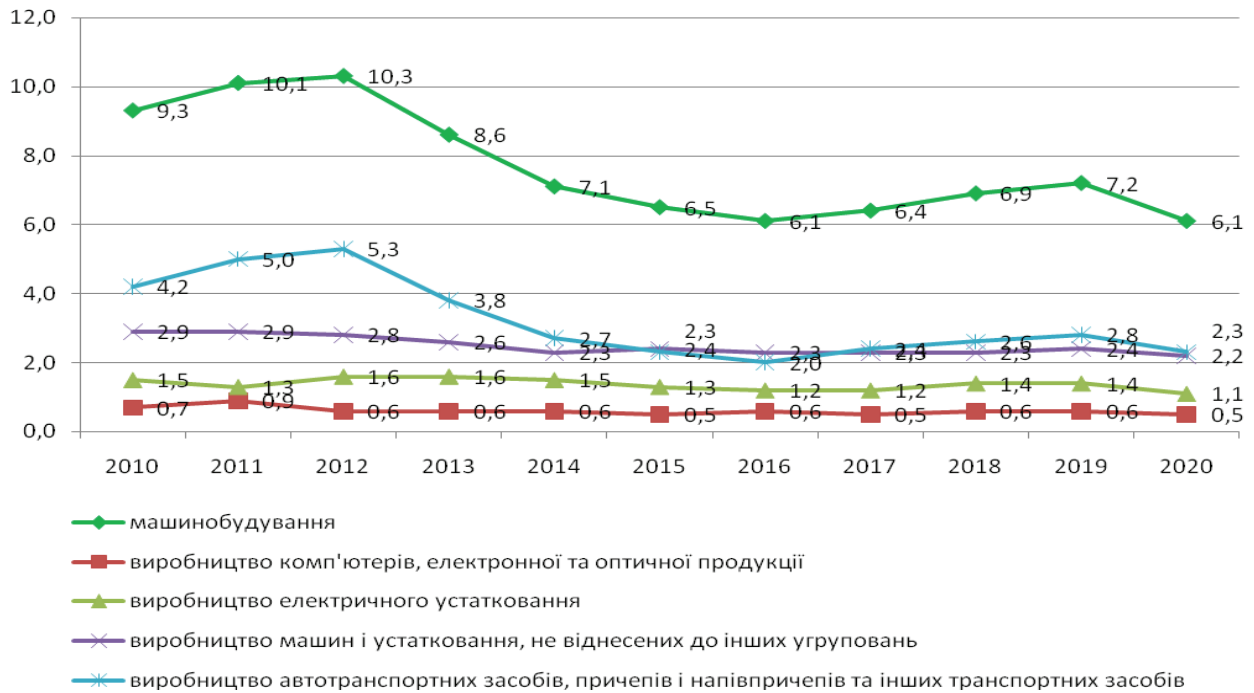

Рис. 1- Питова вага обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) підприємств машинобудування у % до загального обсягу промисловості

Побудовано автором за [7]

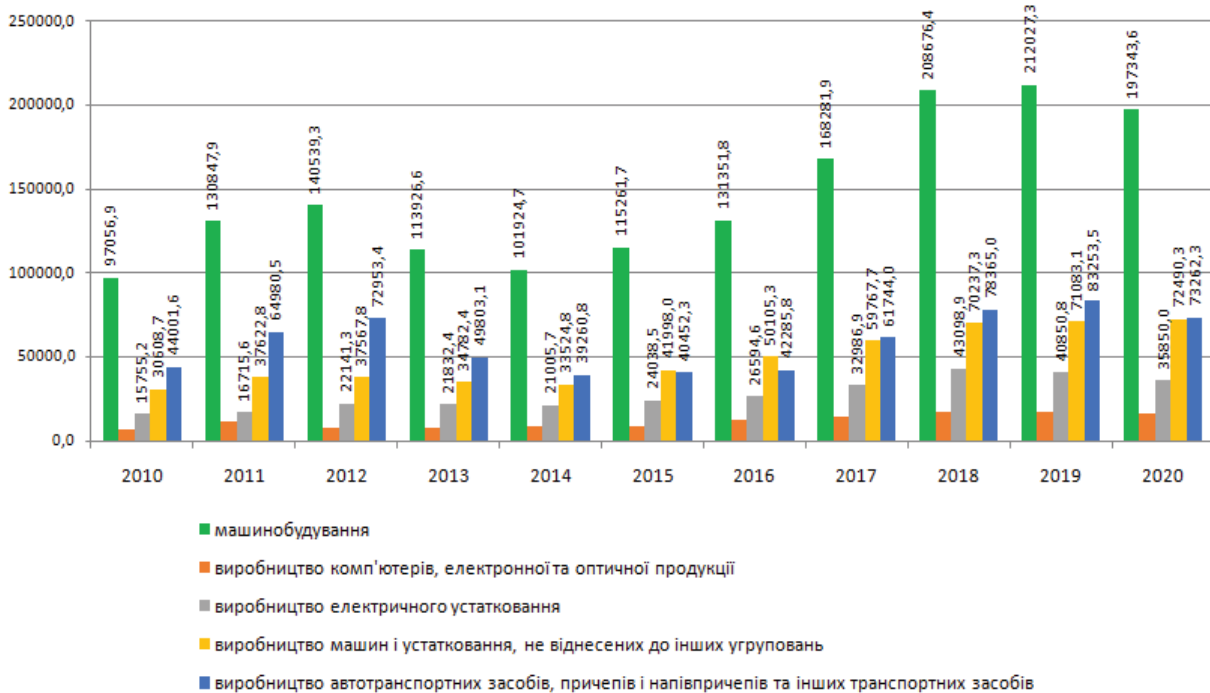

Рис. 2 - Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств машинобудування (млн. грн.)

Побудовано автором за [8]

Фінансова стійкість підприємства і всі її складові пов'язані з численними ризиками, ступінь впливу яких на результати стійкості суттєво зростає в період фінансової кризи. Щоб підвищити ефективність фінансової діяльності, і не виявитися на грані банкрутства, підприємства повинні своєчасно проводити комплекс заходів, спрямованих на своєчасне розпізнавання і запобігання кризових ситуацій, а також мінімізацію негативного їх впливу і локалізацію наслідків.

Існуючі методи прогнозування банкрутства, однак більшість з них є результатом розробок закордонних вчених в умовах стабільної ринкової економіки й при наявності тривалої масової статистики. Для українських умов господарської діяльності розроблена універсальна дискримінантна функція. Для України побудовано універсальну дискримінантну функцію, відому також як модель О.О. Терещенка [5]:

$$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6, \quad (1)$$

- де X_1 – прибуток-амортизація / зобов'язання;
- X_2 – валюта балансу / зобов'язання;
- X_3 – прибуток / сума активів;
- X_4 – прибуток / виручка від реалізації;
- X_5 – виробничі запаси / виручка від реалізації;
- X_6 – виручка від реалізації / валюта балансу.

Обчислені значення показника Z можна інтерпретувати так: $Z > 2$ – підприємство вважається фінансово стійким, йому не загрожує банкрутство; $1 < Z < 2$ – фінансова рівновага (фінансова стійкість) підприємства порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство йому не загрожує; $0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо не здійснить санаційних заходів; $Z < 0$ – підприємство банкрут [5]. Отже, Z -коефіцієнт є меншим ніж 2, що свідчить про задовільний фінансовий стан і порушення фінансової рівноваги. Подолання проблеми банкрутства залежить від своєчасного виявлення загрози банкрутства на підприємстві та розробки і впровадження відповідних антикризових заходів, які дозволять подолати кризу, відновити ліквідність та платоспроможність та запобігти процедурі банкрутства і ліквідації підприємства.

Управління фінансовою стійкістю підприємства є одним з найбільш значущих функціональних

напрямів системи фінансового менеджменту, яка взаємопов'язана з іншими системами управління. Саме тому управління фінансовою стійкістю підприємств є системою принципів і методів, розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів, їх формуванням і розподілом, яка б дозволила підприємству розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності та підтриманні фінансової рівноваги підприємства.

Реалізація фінансової стратегії повинна забезпечити підприємству формування та ефективне використання фінансових ресурсів, виявлення найефективніших напрямів інвестування, відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям підприємства, визначення головної загрози з боку конкурентів, вибір напрямів фінансових дій та маневрування для досягнення вирішальної переваги над конкурентами. На підставі фінансової стратегії визначається фінансова політика підприємства: інвестиційна, дивідендна, цінова, податкова, амортизаційна. Однією з основних проблем в стратегічному менеджменті взагалі і при розробці фінансової стратегії зокрема є необхідність прийняття рішень в умовах невизначеності і нестабільності. Ця нестабільність пояснюється мінливістю як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що впливають на діяльність підприємства. В основі досягнення внутрішньої стійкості підприємства лежить своєчасне і гнучке управління внутрішніми факторами його діяльності (величиною виробничої потужності, складом основних фондів, рівнем кваліфікації персоналу, обсягом виробництва і продажу, використовуваними технологіями, рівнем витрат й ін.). Саме тому стратегічний менеджмент повинен бути спрямований на якість управління складом і структурою поточних активів, на правильний вибір стратегії й тактики управління структурою власних фінансових ресурсів і, звичайно, на заходи щодо управління коштами, що додатково мобілізуються на ринку позичкових капіталів, тобто усунення фінансового ризику, пов'язаного з неспроможністю підприємства вчасно і в повному обсязі розрахуватися з кредиторами [4, с. 45].

Таблиця 2 - Розрахунок ймовірності банкрутства за О.Терещенком ДП «Укрдїпроважмаш»

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік
X1	0,737	0,582	0,385
X2	5,041	4,241	1,162
X3	0,005	0,02	0,01
X4	0,007	0,003	0,005
X5	0,029	0,033	0,031
X6	0,669	0,541	0,028
Z	1,672	1,491	0,807
	порушено фінансову рівновагу, але банкрутство не загрожує якщо перейти на антикризове управління		загрожує банкрутство, якщо не здійснить санаційних заходів

Розраховано автором

Матриця фінансових стратегій Ж. Франсона та І. Романа дозволяє визначати поточне положення компанії з точки зору фінансового ризику, розглядати ситуацію в динаміці, з метою визначення стратегічного напрямку фінансової стратегії підприємства залежно від зміни ключових показників його діяльності. Використання даної матриці ґрунтується на розрахунку таких показників:

- результат господарської діяльності;
- результат фінансової діяльності;
- результат фінансово-господарської діяльності [2].

Значення двох перших показників – результатів господарської та фінансової діяльності – характеризують ступінь залучення позикових коштів та ефективність їх використання, що безпосередньо впливає на третій показник – результат фінансово-господарської діяльності, який характеризує наявність чи нестачу вільних коштів. Усі вище наведені показники впливають на загальну ліквідність підприємства.

Після розрахунку цих основних показників можна умовно зарахувати підприємство до одного з квадрантів матриці, а також визначити, на якій стадії фінансового розвитку знаходиться підприємство. При чому доцільним є порівняння показників за останні 3 роки задля аналізу змін та причин їх виникнення, переходу між квадрантами тощо.

Аналіз динаміки показників результату господарської діяльності та фінансової діяльності ДП «Укрдїпроважмаш» показав, що підприємство починаючи з 2018 року втрачає свої позиції із квадранту 1 у 2018 році перейшло до квадранту 7 і у

2020 році до квадранту 9. Така ситуація спричинена як загальноекономічною системною кризою так і політичною переорієнтацією вектора зовнішньоекономічних відносин з країнами, котрі були основними ринками збуту продукції машинобудівних підприємств України. Динаміка переходу з квадрантів 1 до квадрантів 7 і 9 свідчить про невідповідність управлінських рішень сучасним реаліям господарювання. Підприємству необхідно запроваджувати антикризові стратегії з метою запобігання банкрутству.

Найважливішим показником фінансової стійкості підприємства є забезпеченість матеріальних оборотних засобів (запасів та витрат) необхідними джерелами фінансування. Надлишок або нестача джерел коштів на формування запасів і витрат визначається у вигляді різниці величини джерел коштів та величин запасів і витрат - є критерієм оцінки фінансової стійкості підприємства.

До числа важливих факторів, що обумовлені внутрішніми умовами роботи суб'єкта господарювання, відносять спосіб розміщення джерел коштів в активах підприємства. У цьому проявляється нерозривний зв'язок пасивної та активної частини балансу. У процесі оцінки цього фактора перевіряють співвідношення: необоротних активів і джерел їх формування; оборотних активів і джерел їх формування; запасів і джерел їх формування. З метою визначення абсолютних показників фінансової стійкості доцільно розглянути багаторівневу схему покриття запасів і витрат.

Таблиця 3 - Підсумкові значення розрахунку показника результату господарської діяльності та показника результату фінансової діяльності ДП «Укрдїпроважмаш»

	2018	2019	2020
Підсумкові значення показників у грошовому виразі			
ДВ	159637	130810	138150
РГД	19570,2	-2478,4	-36538,6
РФД	-112140	-84097	-55590
Підсумкові значення показників у відсотковому виразі			
РГД	12,26%	-1,89%	-26,45%
	РГД > 0	РГД → 0	РГД < 0
РФД	-70,25%	-64,29%	-40,24%
	РФД < 0	РФД < 0	РФД < 0

Розраховано автором

Таблиця 4 - Матриця фінансових стратегій ДП «Укрдїпроважмаш»

Показники	РФД < 0	РФД → 0	РФД > 0
РГД > 0	2018 рік 1. Батько сімейства РФГД → 0	4. Рантьє РФГД > 0	6. Материнське товариство РФГД >> 0
РГД → 0	2019 рік 7. Епізодичний дефіцит РФГД < 0	2. Стійка рівновага РФГД → 0	5. Атака РФГД > 0
РГД < 0	2020 рік 9. Кризовий стан РФГД << 0	8. Дилема РФГД < 0	3. Хитка рівновага РФГД → 0

Розраховано автором

Для характеристики ступеня забезпеченості запасів і витрат необхідно визначити наявність джерел їх формування.

1. Наявність власних обігових коштів підприємства

2. Показник наявності власних і довгострокових позикових коштів

3. Загальний розмір основних джерел формування запасів і витрат

Кожен з показників наявності джерел формування запасів і витрат має бути зменшений на суму іммобілізації оборотних коштів у складі інших дебіторів та оборотних активів. Трьом показникам наявності джерел формування запасів і витрат відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їх формування.

1. Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів

2. Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів і довгострокових джерел формування запасів;

3. Надлишок (+) або нестача (-) загального розміру основних джерел формування запасів і витрат

За допомогою показників забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування визначають тримірний показник ступеню стійкості.

За даними таблиці 5 визначено тип фінансової стійкості підприємства ДП «Укрдїпроважмаш». Як видно з даних таблиці 5 підприємство має нестійке фінансове становище, котре характеризується порушенням платоспроможності: підприємство змушене залучати додаткові джерела покриття запасів і витрат, спостерігається зниження прибутковості виробництва. Тим не менш, ще є можливості для поліпшення ситуації.

Як інструмент управління процесом змін з метою забезпечення фінансової стійкості пропонується

використовувати систему стратегічного управління. В системі управління сучасних компаній можна виділити дві основні складові: операційну, спрямовану на максимізацію поточної діяльності, і довгострокову (проектну), що забезпечує сталий розвиток організації в перспективі.

Виконання завдань забезпечення фінансової стійкості має на меті запобігання внутрішніх і зовнішніх загроз діяльності підприємства і передбачає з наявністю достатнього ресурсного потенціалу. Для реалізації завдань забезпечення фінансової стійкості потрібно виконання умов:

а) наявність і ефективне використання кадрового та економічного потенціалу підприємства;

б) раціональне використання оптимізація наявних ресурсів;

в) розвиток людського потенціалу, управлінських і кадрових ресурсів підприємства;

г) захист підприємства від негативного зовнішнього впливу, нейтралізація загроз і ризиків.

Найбільш важливими елементами такого регулювання найчастіше виступають умови зовнішнього і внутрішнього середовища господарювання суб'єктів, такі характеристики ринку, як конкуренція і рівень цін.

Модель процесу управління фінансової стійкістю підприємства дає змогу забезпечити довгострокову фінансову стійкість підприємства (рис. 3). Нестабільність ринкової економіки, динамічність конкурентного середовища, турбулентність середовища суб'єктів господарювання, велика кількість підприємств-банкрутів, невиконання багатьма підприємствами своїх стратегій вимагають відповідного розвитку системи моніторингу.

Таблиця 2 - Аналіз фінансової стійкості ДП «Укрдїпроважмаш»

Показник	2018	2019	2020
Власний капітал, тис грн	141300	139278	123099
Необоротні активи тис грн	152272	148549	128189
Власні обігові кошти тис грн	-10972	-9271	-5090
Довгострокові зобов'язання тис грн	7188	269	4000
Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів тис грн	-3784	-9002	-1090
Короткострокові зобов'язання тис грн	29633	34685	66897
Загальний розмір основних джерел покриття запасів тис грн	25849	25683	65807
Запаси тис грн	3985	2863	3783
Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів тис грн	-14957	-12134	-8873
Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових кредитів і позик тис грн	-7769	-11865	-4873
Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів тис грн	21864	22820	62024
Надлишок (+) або нестача (-) коштів на 1 грн. запасів, грн	5,48	7,97	16,39
Тривимірний показник	0;0;1	0;0;1	0;0;1
Тип фінансової стійкості	Нестійкий фінансовий стан	Нестійкий фінансовий стан	Нестійкий фінансовий стан

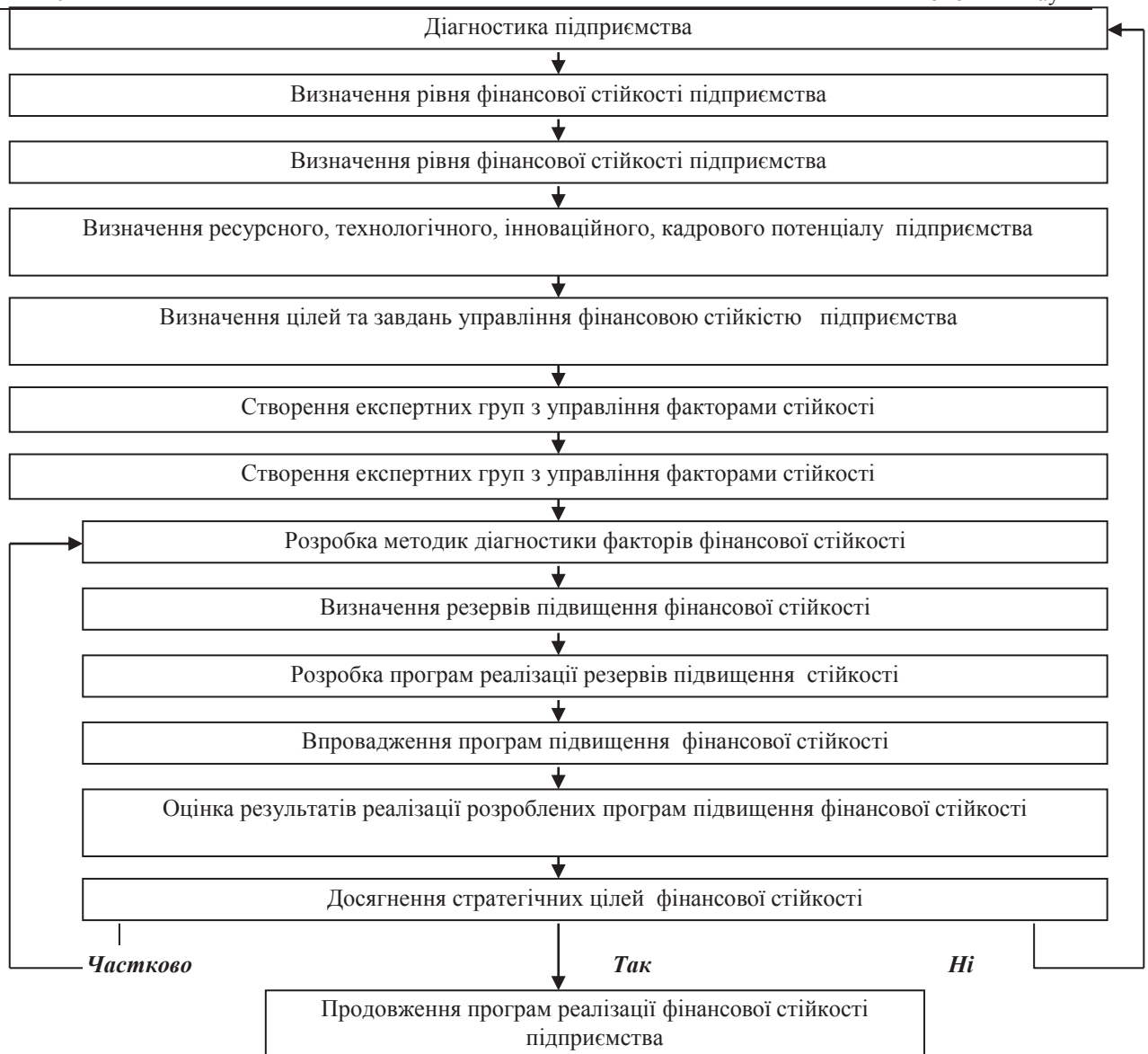

Рисунок 3 - Модель процесу управління фінансовою стійкістю підприємства

Розроблено автором за [12]

Запропонована модель необхідна підприємству для виконання своїх стратегічних планів та утримання конкурентних позицій через вивчення, спостереження за різними процесами у сфері економіки, політики, технології, екології, фінансів. Така інформація дає можливість підприємству прогнозувати свою майбутню фінансову стійкість у вибраному допустимому інтервалі за допомогою визначених ключових показників.

Висновки. Посилення впливу очікувань чи перспектив розвитку бізнесу на фінансові результати та чутливості бізнесу до змін у зовнішньому середовищі внаслідок глобалізації економічного простору зумовлюють необхідність урахування комплексу теоретичних положень щодо управління фінансовою стійкістю підприємства у його практичній діяльності, що дозволить забезпечити: по-перше, комплексну оцінку фінансової стійкості підприємства, що полягає у єдності та взаємозв'язку низки ключових показників, що характеризують діяльність підприємства; по-друге, аналіз причинно-наслідкових залежностей між показниками, що

вимірюють фінансові результати діяльності, та тими внутрішніми (виробничими) факторами, що призвели до цих результатів; по-третє, планування діяльності підприємства з урахуванням досягнутих результатів, а також визначення кількісних критеріїв прогнозування порогових величин його сталого фінансового розвитку та включення їх до системи фінансового планування.

Застосування матриці фінансових стратегій дасть змогу керівництву підприємства приймати об'єктивні рішення щодо комплексного використання всіх фінансових ресурсів, спрямованих на досягнення мети фінансової стратегії. Настання кризи вимагає проводити зміни в управлінні, котрі націлені на забезпечення стійкості шляхом ефективного використання ресурсів, оптимізації витрат та розробці механізмів адаптації підприємства до негативних впливів зовнішнього середовища. Побудова матриць фінансової рівноваги дає можливість оперативно оцінити фінансову стійкість підприємства і глибину фінансової кризи для прийняття ефективних управлінських рішень.

Список літератури

1. Кремень В. М., Шепетков С. Я. Оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 1 (115). С. 107-115.
2. Мельник О.М. Фінансова стійкість підприємства в сучасній економіці. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку; *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"* Сер. Економічна. 2010. № 691. С. 188- 192.
3. Усатюк К.К. Фінансова стійкість підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. С.196- 200.
4. Чечетова Н.Ф. Фінансова стійкість регіональної економічної системи: методологія і практика: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.05 розвиток продуктивних сил і регіональна економіка [Текст]. Донецький державний університет управління, 2011. 40 с.
5. Мельник Г.Г. Методи та моделі оцінки фінансової стійкості підприємств регіону в антикризовому управлінні. *Економічний вісник Донбасу*. 2011. №3. С. 108-111.
6. Захарова Н.Ю. Оцінка фінансової стійкості аграрних підприємств. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2012. №3. С. 28-32.
7. *Обсяги реалізованої промислової продукції*. Державний комітет статистики URL:<http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 02.11.2021)
8. *Індекси промислової діяльності*. Державний комітет статистики URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 02.11.2021)
9. Коваленко О. В., Дробишева О. О. Аналіз рівня та факторів активізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств машинобудування. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 3. С. 82–88
10. Герасимчук В. Г., Липисенко А. П. Світові тенденції розвитку машинобудування. *Ефективна економіка*. 2018. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/4.pdf
11. Гусева О. Ю., Яковчук А. М. Стан та структура машинобудівної галузі України в умовах глобальних економічних трансформацій. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2017. № 4. С. 26–33.
12. Сітак І. Л., І. М. Мурашко Діагностика фінансової стійкості підприємства на основі руху грошових потоків. *Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво*. 2019. № 2 (107). С. 121-126. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/2_2019/23.pdf
3. Usatyuk K. K. (2011), Finansova stiikest pidpriemstva [Financial sustainability of enterprise], *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific bulletin of NLTU Ukraine], pp. 196- 200.
4. Chechetova, N. F. (2011), Finansova stiikest rehionalnoi ekonomichnoi systemy: metodolohiia i praktyka [Financial stability of regional economic system: methodology and practice], Ph.D. Thesis, Economy, Donetsk State University of Management, Donetsk, Ukraine.
5. Mel'nyk, H.H. (2011), Metody ta modeli otsinky finansovoi stiikesti pidpriemstv rehionu v antykrizovomu upravlinni [Methods and models for assessing financial stability of enterprises in the region in crisis management], *Ekonomichnyi visnyk Donbasu* [Economic bulletin of Donbass], no 3, pp. 108-111.
6. Zakharova, N.Yu. (2012), Otsinka finansovoi stiikesti ahrarykh pidpriemstv [Assessment of financial stability of agricultural enterprises], *Naukovyi visnyk: Finansy, banky, investytsii* [Scientific Bulletin: Finance, banks, investment]. vol. 3, pp. 28-32.
7. *Obshchy realizovanoi promyslovoi produktsii* [Volumes of sold industrial products] State Statistics Committee URL:<http://www.ukrstat.gov.ua>. (accessed 02.11.2021)
8. *Indeksy promyslovoi diialnosti* [Indices of industrial activity] State Statistics Committee URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (accessed 02.11.2021)
9. Kovalenko, O. V., and Drobysheva, O. O. Analiz rivnia ta faktoriv aktyvizatsii zovnishnyoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv mashynobuduvannia“ [Analysis of the level and factors of activation of foreign economic activity of mechanical engineering enterprises]. *Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii* [Economic Bulletin of the Zaporozhye State Engineering Academy]. no. 3 (2018): pp. 82-88
10. Herasymchuk, V. H., and Lypysienko, A. P. Svitovi tendentsii rozvytku mashynobuduvannia [World trends in machine building development]. *Efektivna ekonomika* [Efficient economy]. 2018. no 5. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/4.pdf
11. Husieva, O. Yu., and Yakovchuk, A. M. Stan ta struktura mashynobudivnoi haluzi Ukrainy v umovakh hlobalnykh ekonomichnykh transformatsii [Status and structure of the machine-building industry of Ukraine in the conditions of global economic transformations]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes* [Economy. Management. Business]. no. 4 (2017): pp. 26-33.
12. Sitak I.L. and I.M. Murashko Diahnostyka finansovoi stiikesti pidpriemstva na osnovi rukhu hroshovykh potokiv [Diagnosis of financial stability of the enterprise on the basis of cash flows]. *Derzhava ta rehiony. Ser.: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. [State and regions. Ser.: Economics and Entrepreneurship]. 2019. no 2 (107). URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/2_2019/23.pdf

References (transliterated)

1. Kremen', V. M. and Shepetkov, S. Ya. (2011) Otsiniuvannia finansovoi stiikesti pidpriemstva [Evaluation of enterprise financial stability], *Aktualni problemy ekonomiky* [Actual problems of economy], vol. 1 (115), pp. 107-115.
2. Mel'nyk, O. M. (2010), Finansova stiikest pidpriemstva v suchasni ekonomitsi [Financial stability of the enterprise in the modern economy], *Management and Entrepreneurship in Ukraine: stages of*

Надійшла (received) 03.08.2021

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Сітак Ірина Леонідівна (Ситак Ирина Леонидовна, Sitak Irina Leonidovna) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», кандидат економічних наук, старший викладач кафедри міжнародного бізнесу та фінансів; тел.: (066) 286-98-06; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1146-5730>; e-mail: Irina.Sitak@kphi.edu.ua

Івахненко Андрій Володимирович (Ивахненко Андрей Владимирович, Ivakhnenko Andriy Vladimirovich) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», старший викладач кафедри міжнародного бізнесу та фінансів; тел.: (050) 138-63-79; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4113-7789>; e-mail: Andriy.Ivakhnenko@kphi.edu.ua;